

1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində psixologizm müqayisəli ədəbiyyatşünaslığın təhlil obyektı kimi

Aynur Bədəlova ¹

XÜLASƏ

Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq, ədəbiyyatşünaslığın əsas istiqamətlərindən olub, müxtəlif xalqların və tarixi dövrlərin ədəbiyyatlarının ümumi qanunauyğunluqlarını və əlaqələrini fərqli ədəbi ənənələrlə müəyyən etmək məqsədi daşıyır. Müqayisəli ədəbiyyatşünaslığın müqayisəvi istiqamətlərini müəyyənləşdirən ədəbiyyat tarixi, ədəbi tənqid və ədəbiyyat nəzəriyyəsinin mahiyyətini öyrənmədən onlar arasındakı ədəbi əlaqəni aşkar etmək mümkün deyil. Məqalədə müqayisəli ədəbiyyatşünaslığın mahiyyəti və müqayisəvi istiqamətləri müəyyənləşdirilmiş, həmçinin 1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində psixologizmin müqayisəli ədəbiyyatşünaslıqda tədqiqi məsələlərinə diqqət yetirilmişdir. Azərbaycan nəsrində psixologizmin spesifik xüsusiyyətlərini daha dərindən təhlil etmək üçün onun milli və dünya ədəbiyyatı ilə müqayisəsi zəruridir. Bu baxımdan, 1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində psixologizm insanın mənəvi aləmini, onun psixoloji münaqişələrini, daxili mübarizələrini öyrənmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu dövrün Azərbaycan ədəbiyyatı bəzi spesifik xüsusiyyətlərinə baxmayaraq, insanın sosial-psixoloji həyatında baş verən mühüm dəyişiklikləri əks etdirərək qlobal ədəbi proseslərdə aktiv şəkildə iştirak edir.

AÇAR SÖZLƏR

ədəbiyyat tarixi, sosial-psixoloji dəyişikliklər, milli ədəbiyyatlar, müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq, psixologizm

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

Göndərilib: 11.03.2025

Qəbul edilib: 14.05.2025

¹ Müəllim, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. Azərbaycan.
<https://orcid.org/0009-0002-9288-6218> | badalovaaynurrr@gmail.com

Psychologism in Azerbaijani Prose of the 1960s–1980s As an Object of Analysis of Comparative Literary Criticism

Aynur Badalova¹

ABSTRACT

Comparative literary criticism is one of the main directions of literary criticism, and aims to determine the general regularities and relationships of the literatures of different peoples and historical periods with different literary traditions. It is impossible to reveal the literary relationship between them without studying the essence of literary history, literary criticism and literary theory, which determine the comparative directions of comparative literary criticism. The article defines the essence and comparative directions of comparative literary criticism, and also pays attention to the issues of studying psychologism in Azerbaijani prose of the 1960s–1980s in comparative literary criticism. In order to analyze the specific features of psychologism in Azerbaijani prose in more depth, it is necessary to compare it with national and world literatures. From this point of view, psychologism in Azerbaijani prose of the 1960s–1980s is of great importance for studying the spiritual world of man, his psychological conflicts, and internal struggles. Despite some specific features, Azerbaijani literature of this period actively participates in global literary processes, reflecting important changes in human socio-psychological life.

KEYWORDS

literary history, socio-psychological changes, national literatures, comparative literary studies, psychologism

ARTICLE HISTORY

Received: 11.03.2025

Accepted: 14.05.2025

¹ Teacher, Azerbaijan State Pedagogical University. Azerbaijan.
<https://orcid.org/0009-0002-9288-6218> | badalovaaynurrr@gmail.com

Giriş

Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq tarixi və ədəbi bir termin olaraq ədəbiyyat elminin bir hissəsini təşkil edir. Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq dedikdə, ədəbiyyatın ədəbiyyat tarixi, ədəbi tənqid və ədəbiyyat nəzəriyyəsi, həmçinin milli və dünya ədəbiyyatı ilə birbaşa və ya dolaylı yolla əlaqəsi nəzərdə tutulur. “Ədəbi proses”də qeyd olunduğu kimi: *“Ədəbiyyatı dərinədən dərk etmək və araşdırıb öyrənmək üçün zəruri olan bir neçə istiqamət vardır ki, bunların sırasında ədəbiyyat tarixçiliyi, ədəbiyyat nəzəriyyəsi və müqayisəli ədəbiyyatşünaslıqla yanaşı, həm də ədəbi tənqid baxımından təhlillər və dəyərləndirmələrin xüsusi əhəmiyyəti vardır”* (AMEA, 2019, s. 3).

Əgər mövzu elm və ədəbiyyatın qarşılıqlı əlaqəsindən bəhs edirsə, ədəbiyyatla bağlı “elm” anlayışına dair mülahizələrə də xüsusi diqqət yetirilməlidir. Müqayisəli ədəbiyyatşünaslığın müqayisəvi istiqamətlərini müəyyənləşdirən ədəbiyyat tarixi, ədəbi tənqid və ədəbiyyat nəzəriyyəsinin mahiyyətini dərinədən öyrənmədən bu sahələr arasındakı əlaqələri izləmək mümkün deyil. Şübhəsiz ki, ədəbi tənqidin hər bir sahəsinin öz məzmunu vardır. Məsələn, ədəbi tənqid ayrı-ayrı ədəbi hadisələri tədqiq edir, onların bədii dəyərini və orijinallığını müəyyən etməyə səy göstərir. Xüsusilə vurğulamaq lazımdır ki: *“Qədim və zəngin tarixə malik olan Azərbaycan ədəbiyyatının mühüm qollarından birini ədəbi tənqid və ədəbiyyatşünaslıq təşkil etməkdədir. Lakin Azərbaycan ədəbiyyatının digər istiqamətləri ilə müqayisədə ədəbi tənqid tarixi kifayət qədər öyrənilməmiş, ciddi, sistemli tədqiqatdan kənarda qalmışdır”* (Sultanlı, 2009, s. 3).

Ədəbiyyat tarixi dünya və müxtəlif milli ədəbiyyatların inkişaf dinamikalarını araşdırır, onların özünəməxsusluğunu üzə çıxarır, eyni zamanda müxtəlif ədəbi simaların yaradıcılıq yollarını təhlil edərək, həmin dövrün proseslərində onların yerini müəyyənləşdirir. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi isə ədəbiyyatın inkişaf qanunauyğunluqlarını, üslublarını, ədəbi cərəyanları, janrları, növləri, əsərlərin struktur xüsusiyyətlərini, dilini və digər ifadə vasitələrini öyrənir. Nəzərdən keçirdiyimiz müqayisəli və ümumi ədəbiyyat konkret inkişaf ilə müəyyən dil və ya tarixi çərçivə daxilində yaranmış müxtəlif ədəbi hadisələri əhatə edir. Deməli, ədəbiyyatşünaslığın bütün sahələrində sistemli bir yanaşma müşahidə olunur və elmin əsasını məhz bu sistem təşkil edir.

Müqayisəli ədəbiyyat ümumi nəsr və estetika problemlərinə toxunur, eyni zamanda ədəbiyyat nəzəriyyəsi ilə əlaqədardır. Müqayisəli ədəbiyyatın istiqamətlə-

rindən biri müxtəlif ədəbiyyatların bir-birilə müqayisəsidir. X. Abbasova qeyd edir: *“Ədəbi təsir və əlaqələr dünya ədəbi-bədii düşüncəsinin təbii qanunauyğunluqlarındandır və dünya ədəbi-mədəni irsinin zənginləşməsinə xidmət edir”* (Abbasova, 2019, s. 23).

Tədqiqatın əsas məqsədi 1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində psixologizmin müqayisəli ədəbiyyatşünaslıqda təsir sahəsini araşdırmaq və onun mahiyyətini təhlil etməkdir. Bu məqsəd çərçivəsində əsərlərin, janrların, üslubların və mövzuların müqayisəsinə, həmçinin müxtəlif ədəbiyyatlar arasında baş verən təsirlərin analizinə yönəlmişdir. Mövzunun geniş şəkildə araşdırılması, müxtəlif mənbələrə istinad edilərək tədqiqi bugünkü günümüzdə müqayisəli aspektdən ədəbiyyata göstərilən marağın artdığını və ədəbiyyatın dərinlən öyrənilməsinə olan tələbin yüksəldiyini göstərir. Bu cəhətdən mövzu aktual hesab edilir. Tədqiqatın elmi yeniliyi, müqayisəli ədəbiyyatşünaslığa yeni bir yanaşma təqdim etmək və 1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində psixologizmin müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq kontekstində araşdırılma imkanlarını müəyyənləşdirməkdən ibarətdir.

Metodlar

Müqayisəli ədəbiyyatşünaslığın tədqiqi və 1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində psixologizmin müqayisəli ədəbiyyatşünaslıqda öyrənilməsi yollarını araşdırmaq, yeniliklərə nail olmaq üçün müşahidə metodundan istifadə edilmişdir. Müşahidənin mahiyyəti müxtəlif mənbələrə istinad etmək, fərqli aspektlərdən faydalanmaq və qoyulmuş problemin həlli üsuluna nail olmaqdır. Həmçinin ümumiləşdirmə metodu vasitəsilə tədqiqata cəlb olunmuş mənbələrdən əldə olunan ümumi məlumatlar sistemləşdirilmiş və müəllifin fikirlərində öz əksini tapmışdır. Tədqiqat prosesində müsahibə metodu da tətbiq edilmişdir. Müsahibələr müəllifin birbaşa qarşılıqlı əlaqəsi şəklində yerinə yetirilmişdir. Eyni zamanda mövzu ilə bağlı digər tədqiqatçıların fikirlərinə və onların aparmış olduğu araşdırmalara nəzər salınmışdır.

Nəticələr

Məqalənin yazılması prosesində bir sıra nəticələr əldə edilmişdir. Müxtəlif metodlardan istifadə etməklə müqayisəli ədəbiyyatşünaslığın istiqamətlərinə nəzər salınmışdır. Milli ədəbiyyatın dünya ədəbiyyatı ilə əlaqəli şəkildə öyrənilməsi həm ədəbiyyatlar arasında qarşılıqlı əlaqəni açıqlayır, həm də personajların müqayisəsi və əsərlərin ideya-bədii istiqamətindəki oxşar və fərqli aspektləri müəyyənləşdirir.

Məqalənin tədqiqi həmçinin bir sıra elmi əhəmiyyət kəsb edən məsələləri əhatə edir. Belə ki, məqalədə araşdırılmış məsələlər və əldə olunan nəticələr gənc tədqiqatçılar, filoloqlar və doktorantlar üçün məqalə və tezislərin yazılmasında gərəkli mənbələrdən hesab oluna bilər. Tədqiqat işi həmçinin ədəbiyyat nəzəriyyəsinin zəruri problemlərinin öyrənilməsində də tətbiq oluna bilər.

Müzakirə

Müqayisə zamanı tətbiq edilən metod müqayisəli metoddur. Bu metod müqayisə olunan bədii əsərlər arasında oxşar və fərqli cəhətləri müəyyən etmək baxımından əhəmiyyətlidir. Burada müqayisə təkcə bədii əsərlərdəki süjet xətti ilə deyil, həm də personajların müqayisəsi əsasında aparılır. Müqayisəli metod müxtəlif ədəbiyyatlar arasında əlaqə və oxşarlıqların öyrənilməsinə kömək edir. Müqayisəli ədəbiyyat bizə ümumi mövzuları, motivləri, janr və formaları müəyyənləşdirməyə, həmçinin müxtəlif mədəniyyətlərin və tarixi kontekstlərin ədəbi ənənələrin inkişafına təsirlərini araşdırmağa imkan verir.

Müqayisəli ədəbiyyatşünaslığa bir neçə mühüm yanaşma aiddir. Məsələn, müxtəlif mədəniyyətlərdə ədəbi janr və formaların inkişafının müqayisəsi, müxtəlif xalqların əsərlərindəki oxşar və ya ümumi mövzuların (məhəbbət, müharibə, mübarizə, qəhrəmanlıq) təhlili, müxtəlif xalqların ədəbiyyatlarının qarşılıqlı təsirini öyrənmək, ədəbi ənənələrdəki uyğunlaşmaları müəyyənləşdirmək və müxtəlif ədəbiyyatlarda oxşar ədəbi cərəyanların təhlil edilməsi. Bu müqayisəli yanaşma ədəbiyyatın milli və ümumi istiqamətlərini daha dərinlən dərk etməyə, həmçinin xalqlar arasında mədəni və ədəbi əlaqələrin inkişafını anlamağa kömək edir. Mənbələrin birində deyildiyi kimi: *“Ədəbi əlaqə və təsirlər bir ədəbiyyatın digərinin bədii təcrübəsinin mənimsənilməsində (və aradan qaldırılmasında) ədəbiyyatların daimi qarşılıqlı təsirindən ibarət ədəbi prosesin əsas xüsusiyyətlərindən biridir”* (Rukopis, 2015).

1960–1980-ci illərdə Azərbaycan ədəbiyyatı müəyyən aspektdə inkişaf etmiş, dəyişikliklərlə yadda qalmış və bu prosesdə müqayisəli ədəbiyyat böyük əhəmiyyətə malik olmuşdur. Mənbələrdən birində qeyd olunur: *“XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının başlıca mövzusunu müəyyənləşdirərkən biz ilk növbədə ilk məfhum bədii ədəbiyyat üçün bütün əsrlər boyu heç bir zaman mücərrəd səslənməmişdir. Belə ki, əsl humanist ədəbiyyatın bütün məna və mahiyyəti xalqın və insanın taleyi ilə bağlı olmuşdur”* (Paşayeva, 2003, s. 4).

Bu dövrdə ədəbiyyatşünasların diqqəti Azərbaycan nəsrinin müxtəlif istiqamətlərinin tədqiqinə, həmçinin onun dünya ədəbiyyatı kontekstində inkişafının, psixologizm kimi yeni təhlil üsullarının mənimsənilməsinə istiqamətlənmişdir. Fəal inkişafda olan psixologizm metodu personajların vəziyyət və sosial prosesləri daha dərindən dərk etmək imkanı yaradır, mürəkkəb psixoloji və sosial konfliktləri araşdırmağa kömək edir. Yazıçılar təkcə hadisə və mühitin təsirinə deyil, xarakterlərin mənəvi dünyasına daha çox diqqət yetirməyə başlayırlar. Psixologizm bir metod olaraq ədəbiyyatda özünəməxsus yer tutur, bu və ya digər şəkildə ifadəsini tapır. *“Ədəbiyyatda psixologizm personajların daxili aləminə, hisslərinə, düşüncələrinə və motivlərinə diqqət deməkdir. Bu yanaşma fərdi qavrayış və emosional təcrübəyə nəzər yetirməklə, insan hərəkətləri və reaksiyalarının altında mövcud mürəkkəb psixoloji prosesləri araşdırır”* (Chto takoye psixologizm, 2024).

Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq çərçivəsində 1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində psixologizm mövzusu insan düşüncəsində baş verən əhəmiyyətli dəyişiklikləri, o cümlədən personajların mənəvi təcrübələrinin və psixoloji təəssüratlarının formalaşmasını əhatə edən bir istiqamət olaraq, Azərbaycanda ədəbi prosesin mühüm tərəflərini əks etdirir.

Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq sayəsində 1960–1980-ci illər Azərbaycan ədəbi nəsrində psixologizm metodu daha fəal şəkildə öyrənilməyə başlandı. Bu istiqaməti araşdırmaq üçün bir neçə əsas aspekti nəzərdə saxlamaq zəruridir. 1960–1980-ci illər ədəbiyyatında psixologizmin əsas tendensiyalarını bilmək vacibdir. Ümumi məzmununda 1960–1980-ci illər ədəbiyyatda psixologizmin xüsusi əhəmiyyət daşıdığı bir ədəbi metod idi. Bu dövr personajların mənəvi dünyasının, fərdi fikirlərinin, davranışlarının, hiss və düşüncələrinin aparıcı olması ilə, o cümlədən Azərbaycan ədəbiyyatında şəxsiyyətə, onun daxili dünyasına, xarakterinə, hisslər aləminə marağın artması ilə xarakterizə olunur. Azərbaycan ədəbiyyatında psixologizm dedikdə, təkcə qeyd etdiyimiz ədəbi-tarixi dövr nəzərdə tutulmur. Psixologizm digər dövrlərlə nisbətdə XX əsrin ikinci yarısında yazıçıların qələmi ilə daha sürətlə yayılmağa başladı. 1960–1980-ci illərdə psixologizm İsmayıl Şıxlı, Fərman Kərimzadə, Anar, Elçin, Sabir Azəri kimi yazıçıların yaradıcılığında xüsusilə aydın şəkildə ifadə edilməyə başladı. Onlar əsərlərində personajların emosional həyat tərzinin psixoloji analizini, şəxsi arzularla mühüm istəklər arasındakı ziddiyyətləri müəyyən edirdilər. M. İmanov çox düzgün vurğulayır: *“Personajların daxili aləmini ön plana çəkən və gerçəkliyi qəhrəmanın könül aynasında əks etdirməyə meyl göstərən psixoloji nəsr “zahiri” və “ümumi işarə” formaları ilə kifayətlənə bilmir*

və daxili duyğu və düşüncələrin “birbaşa” ifadəsinə xüsusi ehtiyac duyur. “Əlbəttə, psixoloji təhlil sistemində insanın daxili aləminin birbaşa ifadəsi aparıcı rol oynayır” (İmanov, 2021).

Bu dövr yeni şəxsiyyət axtarışları, tarixi dəyişikliklər kontekstində insanın mənəvi aləminin mürəkkəbliyi ilə diqqət mərkəzindədir. Dövrün tənqidçi və ədəbiyyatşünasları yazıçıların yaradıcılığını müxtəlif aspektlərdən tədqiqata cəlb etsələr də, əsas istiqamət insan və onun daxili aləminin tədqiqi olmuşdur. Tədqiqatçılardan M. İmanov, A. Hüseynov, Y. Qarayev, Y. Axundov, V. Quliyev, T. Salamoğlu və digərlərinin adlarını çəkmək olar. T. Salamoğlunun fikrincə: “*Çağdaş ədəbiyyatşünaslıq tələb edir ki, tənqidçi bədii ədəbiyyatın nəzəri məsələlərini dərinlən bilməli, ədəbiyyatın keçdiyi tarixi inkişaf yolu (həm milli, həm də dünya ədəbi təcrübəsində) haqqında aydın təsəvvürə malik olmalı, çağdaş ədəbi prosesi bütün istiqamətlərdə izləməyi bacarmalıdır*” (Cavadov, 2008, s. 546).

Azərbaycan nəsrində psixologizmin mühüm göstəricisi onun sosial realıqla əlaqəli olmasıdır. Bədii əsərlərdəki xarakterlər çox zaman şəxsi və ictimai maraqlar arasındakı ziddiyyətlərin formalaşdırdığı mənəvi ayrı-seçkiliklərlə, daxili münaqişələrlə qarşı-qarşıya dayanır.

Nəticə

1960–1980-ci illərdə baş verən siyasi-ideoloji dəyişmələr fonunda Azərbaycan yazıçılarının yaradıcılığında insan ruhunun psixoloji analizi yeni mənə kəsb edir. Bu, zamanın yeni çağırışlarına cavab, tarixi dəyişikliklər kontekstində mənəvi tarazlıq axtarışlarının bədii ifadəsidir. Müqayisəli aspektdən nəzər yetirdikdə, Azərbaycan nəsrindəki psixologizmin özünəməxsusluğunu daha dərinlən izləmək üçün digər milli və dünya ədəbiyyatları ilə, məsələn, rus və ya Avropa ədəbiyyatı ilə müqayisə etmək zəruridir. Müxtəlif dövrlər rus ədəbiyyatında Lev Tolstoy, Fyodor Dostoyevski, İvan Turgenev kimi yazıçılar psixoloji motivləri əhatəli şəkildə ifadə edirdilər. G. Həsənovanın tədqiqatlarına görə: “*Azərbaycan yazıçılarının yaradıcılıq prinsiplərini səciyyələndirməkdə milli sənət təcrübəsinin başqa xalqların sənət təcrübəsi ilə əlaqəsini müşahidə etmək olar. Rus və Azərbaycan yazıçılarının əsərlərində süjet və personajların oxşarlığı sadəcə olaraq bir milli ədəbiyyatın digərinə “təsirinin” nəticəsi deyildir. Bu yaradıcı mənimsəmə prosesi nəticəsində yeni janrlar (milli roman, povest, hekayə) formalaşdı*” (Həsənova, 2022, s. 5).

Azərbaycan ədəbiyyatının müxtəlif ədəbiyyatlarla müqayisəsi insanın mənəvi aləminin təsvirinə yanaşmalarda oxşar və fərqli xüsusiyyətləri açıqlamağa imkan

verir. Məsələn, rus ədəbiyyatında sosial yanaşmalar, mənəvi axtarışlar tez-tez ön planda olarkən bu dövrün Azərbaycan nəsrində psixologizm çox vaxt milli özünüdərk və mədəni ənənələrlə bağlı idi. N. Qənbərovanın bu fikri ilə tam razılışırıq: “*Milli ədəbiyyatın məziyyətlərini dərk etmək, onun keyfiyyət xüsusiyyətlərini müəyyən etmək onu istər tarixi inkişafında, istərsə də müasir mərhələdə xarici ədəbiyyatla əlaqəsi kontekstində nəzərdən keçirməyə imkan verir*” (Ganbarova, 2023).

1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində psixologizm insanın mənəvi aləmini, psixoloji münasibətlərini, daxili mübarizəsini araşdırmaq baxımından mühüm rol oynayır. Bu istiqamət digər milli və dünya ədəbiyyatları ilə müqayisəli məzmununda aydınlaşır və bu dövrün Azərbaycan ədəbiyyatı, müəyyən fərqli xüsusiyyətlərə baxmayaraq, insanın sosial-psixoloji həyatında baş verən mühüm dəyişiklikləri ifadə edərək qlobal ədəbi proseslərə fəal formada təbə olur. Şəxsi və ictimai həyatın qarşılıqlı əlaqəsi, eləcə də xarakterlərin psixoloji aləminin dərinliklərinə nüfuz etmə cəhdi mühüm istiqamətə çevrilir ki, bu da 1960–1980-ci illər Azərbaycan nəsrində insan ruhunun bədii dərkini ifadəsini göstərir.

Ədəbiyyat

1. Abbasova, X. (2019). Şərq və Azərbaycan bədii fikrinin Avropa ədəbiyyatına qarşılıqlı təsirinə dair. *Müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq*, 202(2), 23–27.
2. AMEA. (2019). *Ədəbi proses*. Hədəf.
3. Cavadov, T. (2008). *Ən yeni Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri*. Monoqrafiya və ədəbi tənqidi məqalələr. BDU.
4. Həsənova, G. (2022). *Lev Tolstoy yaradıcılığının Azərbaycan ədəbiyyatında resepsiyası*. Avtoreferat.
5. İmanov, M. (2021). *Müasir Azərbaycan nəsrində psixologizm*.
6. Paşayeva, N. (2003). *İnsan bədii tədqiq obyektı kimi*. Yeni nəşrlər evi.
7. Sultanlı, V. (2019). *Azərbaycan ədəbi tənqidi*. Nurlar.
8. Ganbarova, N. (2023). *Azerbaydzhansko-russkiye literaturnyye svyazi: k postanovke voprosa*. Na-journal.ru.
<https://na-journal.ru/10-2023-filologiya-lingvistika/6462-azerbaidzhansko-russkie-literaturnye-svyazi-k-postanovke>

9. *Chto takoye psixologizm*. Skysmart.ru.
<https://skysmart.ru/articles/literature/cto-takoe-psihologizm>
10. Literaturnyye svyazi i vliyaniya — chto eto, vidy, rol', izucheniye. (2015).
Nauchno populyarnyy zhurnal Rukopis.
Litpr.ru. <https://litpr.ru/literaturnye-svyazi-i-vliyaniya/>